

Iskolai irodalmi kör Brassóban

A *Tanügyi Ujság* szerkesztőségének igen hasznos kezdeményezése volt az 1970—1971-es tanévben: lehetőséget nyújtott az iskolai irodalmi köröket irányító tanároknak, hogy a lapban beszámoljanak tevékenységükről. Ám ez az okos kezdeményezés elapadt, folytatás nélkül maradt. Jogos tehát az az észrevétel, hogy az irodalmi kört irányító magyar szakos tanárok nem tudnak egymás munkájáról, tapasztalatáról, szakmai kérdéseiről, hiszen szervezetten, hivatalos rendezésben vajmi ritkán van alkalmuk találkozni, de a sajtónk sem mutat valami nagy érdeklődést iskolai irodalmi köreink munkája iránt. Értékelő beszámoló talán egy sem jelent meg az 1971—1972-es tanév folyamán irodalomkörüi tevékenységről sem a *Tanügyi Ujságban*, sem irodalmi folyóiratainkban. Ilyen vonatkozású közlemény legtöbbször a *Brassói Lapokban* látott napvilágot.

Pedig világos, hogy az irodalmi körök hathatós keretet nyújthatnak növendékeink önálló tevékenységének, egyéni kezdeményezésének, beszéd- és íráskészségük fejlesztésének, önálló gondolkodásuk és alkotásuk bátorításának, zenei anyanyelvünk megszerettetésének, a szép szó igényének stb. Főként a líceumi osztályokban bizonyult helyénvalónak az író—olvasó találkozók megszervezése az irodalmi körök keretében; a tapasztalat ugyanis azt bizonyítja, hogy ezzel az eljárással hatékonyan elősegítjük napi- és hetilapjaink, valamint folyóirataink olvasottságát, a kortárs írók és költők népszerűsítését, végeredményben tehát hozzájárulunk ahhoz, hogy tanulóink bekapcsolódjanak mai szellemi életünk áramkörébe.

Azt sem szabad elfelednünk, hogy kisebb helységekből és szórványvidékeken az iskolai irodalmi körök jóformán az egyetlen műhelyei, mondhatni tűzhelyei ifjúságunk öntevékeny nyelvművelésének, népdaléneklésének; ezért nyilvánosak például a nagyszabasi líceum irodalmi körének ülései. A szükség úgy hozza, hogy munkájába bekapcsolódnak az iskolán kívüli helybeli magyar fiatalok is.

Mindenképpen indokolt tehát, hogy sajtónk a segítség, bátorítás szándékával az eddiginél komolyabban foglalkozzék iskolai irodalmi köreink tevékenységével.

*

A brassói *Arany János Irodalmi Kör* 1968. november 23-án kezdte meg működését. Azóta a folytonosság és immár a hagyományalapozás jegyében tevékenykedik a fentiekben vázolt célok szellemében. Munkáját évi terv alapján végzi, ám az évi munkaterv beilleszkedik a távlati tervbe, ugyanakkor szerves folytatója és kiteljesítője az előző évek munkájának.

A munkaterv kidolgozásában részt vesz a kör tanár-vezetője mellett valamennyi osztály egy-egy diákmegbízottja, valamint a magyar aligazgató és líceumunk valamennyi magyartanára. A munkaterv kidolgozására, alapvető föladatai-

nak, célkitűzéseinek megbeszélésére, a kijelölt föladatok megvalósítását szolgáló módszerek, eszközök rögzítésére azután kerül sor, miután az októberi alakuló ülésen a kör tagjai nyílt jelölések alapján, szavazattöbbséggel, megválasztják a vezetőséget. Ez az elnökből (IV.-es tanuló), az alelnökből (III.-os tanuló) és a titkárból (II.-os tanuló) áll. Ugyanekkor választják meg a kör osztályfelelőseit is. Az évenként megismétlődő tapasztalat azt mutatja, hogy növendékeink mindig a legmegfelelőbb diáktársait jelölik és választják meg.

Körünk vezetésében mindenkor igyekeztem érvényesíteni a tanulói önkormányzatot. Az öngazgatás gyakorlatával kívántam kifejleszteni tanítványaimban a felelősségérzetet, az önállóságot, a kezdeményezést. Eleinte ez kissé dőcögve ment, hiszen kezdetben növendékeinknek nem voltak előzetes tapasztalataik az ilyenfajta munkák végzésére. Kellő jártasság hiányában kezdetben azt sem tudták, hogyan kell a köri ülést megnyitni, levezetni és bezárni, de a jegyzőkönyv vezetésére is megfelelő mintát kellett nekik nyújtani. Éppen ezért az első, az 1968. évi november 23-i alakuló ülést én vezettem le, jegyzőkönyvét is én írtam meg. No, de ifjaink hamar beleszoktak a számukra új munkakörbe. A következő üléseket már a kör diák-elnöke vezette és vezeteti azóta is, tőle kér szót a kör tanár-vezetője is főlszóalás esetén, vagy bárki más, aki az igazgatóság vagy a tantestület képviselőjében jelen van a köri ülésen.

Az önkéntesség elve érvényesül a kör munkavállalásában. A mozgósításnak egyetlen formája az osztályról osztályra küldött körözvény, amely tudtul adja az irodalmi kör ülésének időpontját és tárgysorozatát. Sem igazgatói, sem osztályfőnöki segédletet nem vettünk sose igénybe a tanulók mozgósítására, köri üléseink benépesítésére. Üléseinkre az jön el, aki akar, az kér szót vagy vállal munkát, akinek kedve van hozzá. Tapasztalatom szerint azok a tanulók, akik az irodalmi körben hangadók, vezetők vagy munkavállalók, az egyes osztályok közösségi életében is tevéleges tényezők. Havonta megtartott üléseinken átlagosan 150—200 tanuló vesz részt, de volt úgy is (például az 1969. január 25-i Ady-emlékülésen, az 1970. február 28-i, magyar népballadáknak szentelt munkaülésünkön, az 1971. április 24-i, a párt 50. évfordulója tiszteletére rendezett nyilvános ülésünkön, az 1972. február 26-i munkaülésen, amikor Kányádi Sándor tartott előadást ifjúságunknak időszerű irodalmi kérdésekről), hogy iskolánk díszterme kicsinek bizonyult az érdeklődők befogadására. Mivel nagy az érdeklődés, munkaüléseinket minden hónap utolsó szombatján tartjuk, délután 6-tól 8-ig, az iskola dísztermében. Többnyire kifutunk az időből, mivel a két óra nem elegendő ahhoz, hogy a jelenlevők elmondják véleményüket, vitatkozzanak a napirenden levő kérdésekről.

Az írásos-adminisztrációs munkát a lehető legkisebbre csökkentettük. Pénzalapunk nincs, tagsági díjat nem szedünk. Tagsági nyilvántartót sem vezetünk, irodalmi kör tagnak számít mindenki, aki iskolánk tanulói közül érdeklődik munkánk iránt, eljár a kör üléseire, vagy tevélegesen bekapcsolódik munkájába. A kör titkára rendszeresen beírja az ülések jegyzőkönyvét egy olyan vastag könyvbe, mely legalább még tizenöt évig elég erre a célra. Ugyancsak a titkár föladata nyilvántartani, kivágni és beragasztani azokat az újságközleményeket, melyek irodalmi körünk munkájáról szólnak.

*

Az Arany János Irodalmi Kör létének, munkájának az a jogosultsága, mérteke, hogy megkívántatja-e tanulóinkkal a szellemi képzésnek ezt az önkéntes formáját, rezgésbe hozza-e a diákság tennivágyását, vitakedvét, alkotókészségét? Talán éppen itt lehetne eljutni oda, hogy a továbbképzés igénye, illetve a megisme-

rési vágy és a tartalmas szórakozás határvonalai elmosódjanak. Gyermekeink megismerési és tevékenységi vágyát kiterjesztettük az irodalmi érdeklődéstől az igényes és árnyalt anyanyelvi beszédre és írásra való céltudatos törekvésig, a művészeti és társadalmi-politikai kérdések megtárgyalásától a népköltészeti termékek gyűjtéséig, a mai irodalom megkedveltetésétől a színjátszásig. Ki-ki megválaszthatja a hajlamának leginkább megfelelő tárgykört és önkifejezési formát; lehetőséget nyújtunk a számára különösen rokonszenves területen való alaposabb tájékozódásra és munkája eredményének ismertetésére a köri üléseken. Megítélésem szerint egy irodalomkörü fölolvadás, egy dolgozat önálló összeállítás, egy saját vers vagy elbeszélés bemutatása, versmondás, egy-egy ének- és zeneszám, színpadi jelenet rendezése biztatást és dicséretet érdemel akkor is, ha egyébként csupán zsenge szárnypróbálgatásról van szó. Csak így lehet elérni, hogy a többiekben is fölébredjen a vágy az önálló kutatásra, az alkotásra, a munkavállalásra.

Hiba volna azonban, ha irodalomkörü tevékenységünk bármelyikét valaki is művészi vagy tudományos alkotófolyamatnak tekintené, annak ellenére, hogy van jó néhány rokonjellegű mozzanata. Célunk nem művészi vagy tudományos alkotások létrehozása, nem művészek és tudósok nevelése, illetve nem művészkedés és tudósodás. Nem annyira a „termék“ a fontos, hanem maga a tevékenység, hiszen ez hat alakítólag a gyermek személyiségére. Az a valóság tartalom, melyet növendékeink így vesznek birtokukba, mély nyomot hagy tudatukban, erősen befolyásolja gondolkodásukat, formálja magatartásukat, meggyőződésüket.

Nógatni, biztatgatni a tanulókat önálló írás fölolvadására és fölszólalásra, versmondásra, éneklésre és zenélésre, színjátszásra csupán a kezdet kezdetén kellett. Miután megízlelték az „alkotás“ és véleménynyilvánítás örömét, annyian jelentkeztek, hogy időhiány miatt olykor sokuk szóhoz sem juthatott. Ezt a lehetőséget, mármint az alkotás és nyilvános szereplés örömét, sosem hagytam kiaknáztatlanul. Ezért tartom örvendetesnek, hogy a *Brassói Lapok* nemcsak híradásokat és értékelő jegyzeteket közölt tevékenységükről, hanem jó néhány tanuló versét és karcolatát is közzétette. Ez az érdeklődés és elismerés nyilvánvalóan további ösztönzést jelent a kör tagjai számára.

Aligha kell bővebben magyarázni, hogy ebben az életkorban rendkívül fontos a sikerélmény. A túlzott, szigorú bírálat nemcsak gátlást válthat ki, hanem lelki sérülést is, ráadásul a gyermek többnyire nemigen képes hasznosítani a bírálatot.

Gyermekeink irodalomkörü tevékenységének értékelése, elemzése lelkiismeretbeli kérdés is számomra. A nevelési célt és a gyermeket szem előtt tartva mérlegelem, mikor bíráljam a körü tevékenységet, termékeit a tagság előtt, mikor beszélgessek róluk külön a szereplőkkel; de előfordult olyan eset, amikor úgy döntöttem, hogy egyáltalán nem teszem szóvá észrevételeimet. A legfontosabbnak azt tartom, hogy a további munkában hasznosítsam az értékelés és elemzés — a magam számára leszűrt — tapasztalait.

*

Az elmondottak értelmében ellene vagyok az irodalomkörü munka „szakosításának“, az egyoldalú arcél kialakításának. A hangsúly ugyanis azon van, hogy a minél átfogóbb és sokoldalúbb tevékenység, a továbbfejlődés vágyát szítsa föl tanulóinkban. Az irodalmi kör nem szakkör, mint például a matematikai, fizikai, fényképészeti, bár a maga sajátos rendszerével a magyar nyelv- és irodalomtanítás csomópontjait ragadja meg és viszi tovább. Segítenie kell tehát az esztétikai nevelést, fokoznia kell tanítványaink irodalmi, művészeti érdeklődését és önálló alkotási kedvét, be kell kapcsolnia őket szellemi életünk áramkörébe, s végül a ma-

gatartás normáiban is eligazítónak kell lennie. Ennek jegyében fogant valamennyi eddigi munkatervünk.

Mindegyik munkaülésünknek három sarkalatos pontja volt.

Az egyik az ifjúság érdeklődéséhez és szellemi szükségletéhez tapadó előadás, tájékoztató; ezt szakember tartotta. Ilyen volt az elmúlt években: *Tamási Aron népbábrázolása* (Izsák József főiskolai tanár tanulmánya alapján készített előadás); *A modern képzőművészet* (Plugor Sándor grafikus, rajztanár előadása, szemléltető anyag bemutatásával); *Az ifjú szívekben élő Ady* (ünnepi ülés; Albert Sándor főszerkesztő előadása); *A selejt lázadása* (a Székely János cikke — *Igaz Szó*, 1968. 3. — kapcsán fölmerülő ifjúsági kérdések elemzése, megvitatása); *György Dénes versmondása és a két világháború közötti romániai magyar költökhöz fűződő élményei*; Kudelász Ildikó színművésznő összeállításában és előadásában: *Aprily Lajos — alkotásai és vallomásai tükrében; A magyar népi díszítőművészet* (Plugor Sándor előadása és a kiállított népművészeti tárgyak megmagyarázása); *A magyar népballada* (Szikszay Jenő előadása; iskolánk tanulói magyar népballadákat adtak elő szavalatban és énekszóban); *Népi énekek, népi táncok* (Reiff István tanár előadása); *Bartók* (Szikszay Jenő előadása); *A Véres farsang* (Veress Dániel előadása a Brassóban is bemutatott drámájáról); *A Brassói Lapok és az irodalmi élet* (Mag Péter szerkesztő előadása); *A Forrás nemzedéke* (Farkas Árpád előadása); *Irodalom és népszolgálat* (a Párt 50. évfordulója tiszteletére; előadó Balogh Edgár); *Irodalmi modernség* (Albert Sándor előadása) stb. Valamennyi előadást szemléltető anyag tett élményszerűvé. Utána kérdések, hozzászólások következtek.

Munkaüléseink második napirendi pontjában egy-egy tanuló saját írása (verse, karcolata, értekezése) szerepelt. Ezt többnyire élénk vita követte.

Befejezésül két-három népdalt énekeltünk el közösen. Szövegét előzetesen fölírták a táblára. A népdalok betanítója mindig más-más osztály volt.

Munkaterveink megokolásáról röviden szólok. Egy-egy irodalmi, művelődési, erkölcsi kérdés szakszerű ismertetésére azért van szükség, hogy a tájékoztatási szempontokon túlmenően hozzászoktassuk növendékeinket az igényességhez és a gondolkodásbeli pallérozottsághoz. Ettől függetlenül a tanulók elmondhatták véleményüket az előadással kapcsolatban. Az önálló alkotások fölolvásásának és bírálatának hasznáról talán fölösleges szólnom, annyira nyilvánvaló.

Zenei anyanyelvünk megismerésének, megkedveltetésének és művelésének a kérdésköréről örvendetesen sok értékes értekezés jelent meg az utóbbi időben *A Hétben* és a *Korunkban*. Az utóbbi folyóirat 1972. 5. számának súlypontja éppen a korszerű zenei műveltségen van. Ez a törődés is mutatja, hogy zenei anyanyelvünk művelése korparancs, nemzetiségi műveltségünk egyik alapkérdése. S lám, mégis, azt tapasztaltam, hogy ifjúságunk jelentős része nem tud énekelni. Részben iskolai zenei nevelésünk fogyatékoságának következménye ez, részben annak, hogy a gyermek már kiskorától gépi zenét „fogyaszt”. Célunk tehát, hogy ifjúságunkat megtanítsuk közösen dalolni, hogy élményalapon gyermekeink eljuthassanak zenei anyanyelvünk megismeréséig és megkedveléséig. A közös éneklésben alakul ki a jó közérzet, a lelki összeemelegedés.

Az 1971—72-es tanévi munkatervünk is az imént fölvezetett hármas szempont-hoz igazodott, és meg is valósítottuk. Íme, az 1971. október 30-i ülés napirendje: *Itt van az ősz, itt van újra...* (verses összeállítás a klasszikus és kortárs költők alkotásaiból; az anyag kiválogatását, az összekötő szöveg megírását, a versmondást és daléneklést egy meglehetősen népes tanulói munkacsoport végezte); az 1971. november 27-i ülésen: *Versolvasás és versmondás* (Szikszay Jenő előadása;

utána líceumunk tanulói olvastak föl írásaikból); az 1971. december 18-i ülésen: *Szavalóverseny* (a mintegy húsz tanuló versmondását a kör diákvezetőségéből, a magyar szakos tanárokból és az aligazgatóból álló bíráló bizottság értékelte); az 1972. január 22-i ülésen: *Brassó irodalmi alkotásokban* (Lendvay Éva előadása; a líceum tanulói verseket szavaltak az előadás irodalmi anyagából); az 1972. február 26-i ülésen: *Időszerű irodalmi kérdések* (Kányádi Sándor előadása; a tanulók Kányádi-verseket adtak elő); az 1972. március 25-i ülésen: *A romániai magyar kortárs próza* (az *Igaz Szó*, a *Korunk*, valamint Sóni Pál *A romániai magyar irodalom története* és Kántor Lajos—Láng Gusztáv *Romániai magyar irodalom 1945—1970* című munkája alapján az ismertetést összeállította a líceum tanulóiból alakult munkaközösség); az 1972. április 22-i ülésen: *A romániai magyar kortárs líra* (az összekötő szöveget írta Sipos András, a kör diák-elnöke; a verseket elmondták a líceum tanulói); az 1972. június 3-i ülésen: *A romániai magyar kortárs dráma* (a drámaismertetést Toós Ilona III.-os tanuló végezte a *Korunkban* megjelent anyag alapján; a kör színjátszói Páskándi Géza két rövid színpadi jelenetét mutatták be); *Búcsúunk a IV. éves osztályok tanulóitól* (klasszikus és kortárs költők verseivel szóltak a kör tagjai a vendiákokhoz).

Befejezésül hadd idézzem a *Brassói Lapok* 1972. június 10-i cikkének záró sorait: „Teljes értékű, gondolkodni tudó embereket akar nevelni a kör az elkövetkezendőkben is, s ez a nagyon igényes kívánalom, az eddigi eredményeket figyelembe véve, teljesen megalapozottnak tűnik.“

Szikszay Jenő

Honoré Daumier: A védő